

С Т А Н О В И Щ Е

**от проф. д-р Мария Петрова Кърджиева
Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“**

на дисертационен труд за присъждане
на образователна и научна степен „доктор”,
професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство”,
докторска програма „Хореография”

на тема: **Създаване на сценично изкуство на основата на традиционни сватбени обреди.**

Докторант: Георги Константинов Гаров - Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”, Катедра „Изкуства”. Докторант на самостоятелна подготовка, художественотворческа докторантура.

Научен ръководител: проф. д-р Катя Кайрякова

Становището е изготвено въз основа на Заповед № 646 от 02.10.2024 г. на Ректора на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ – Варна, относно назначаване състав на научно жури и представени от докторанта: дисертационен труд, автореферат, автобиография, наукометрия, три авторски публикации и три танцови произведения в действена форма по темата на дисертационния труд.

Дисертационният труд е изграден/развит в две части **теоретична** с обем 88 страници и се състои от увод, основен текст в три глави, заключение, приноси, списък с използвана литература и интернет източници. Втората част на труда – **художественотворческа**, включва реализирани в периода на обучението авторски творчески проекти/действени танцови форми, част от спектакли режисирани от докторанта, както следва: (1) „Постой, почакай, сънчице“ част от танцовия спектакъл „Полъх от миналото“ (2016); (2) „Родопска балада“ част от спектакъла „Първо любе“ (2018) и (3) „Залвера“ част от юбилеен концерт спектакъл „Хоро е пусто без тебе“ (2017).

Двете части на докторската разработка са в съответствие с Наредба №12 на ВСУ, чл.47, ал.3 и 4, тематично обвързани - научен труд и авторски танцови постановки в действена форма.

Авторът е изградил логична структура на изследването и е реализирал творчество, отговарящи на заложеното в темата на труда, а именно анализ на създаването на сценично изкуство на основата на традиционни сватбени обреди.

Актуалността на изследвания проблем е убедително отбелязана още в уводната част на дисертационния труд. Акцентира се в представянето на художествения образ като носител на авторовото творческо търсене, внушаващо конкретна ритуална символика свързана с обичайно-обредния комплекс „сватба“. Предлага се нов сценичен прочит на традиционният фолклорен образец, изискващ усъвършенстване на танцовите качества на изпълнителите с цел художествено внушение на сакрални действия. В подкрепа на актуалността се констатира още, че *„...процеса на претворяване на традицията, при който се индивидуализират и нюансират нейните значения посредством по-развит и специализиран творчески процес и изградения в съответствие с него танцов език и инструментариум... ще е опитът за обогатяване на изследванията в полето на теоретичното знание в хореографията.“*

В уводната част автора формулира ясно обектът и предметът на изследването, целта и задачите (4).

От съществено значение е да се отбележи, че е правилно избраната методика на изследването съобразно спецификата на дисертационния труд. Избраният качествен инструментариум е подробно описан и обоснован.

Първа глава **„Основни характеристики на изкуството на фолклорна основа“** е встъпителна и основополагаща за развитие на изследването и последвалите създадени авторски произведения. Параграф 1.1. именуван *„Същност и особености“* представлява аналитичен обзор на съществуващи в научното поле изследвания и дискурси относно исторически аспекти в развитието на фолклорното изкуство и отговаря на въпросите - като-как и защо традиционното танцуване се променя. Акцент в тези разсъждения на автора и цитирани хипотези на водещи имена в хореологията е танцовият мотив и развитието на неговите промени съобразно конкретни творчески възгледи и разбира се, сцената като носител на художествена естетика. От съществено значение са формулираните изводи в края на параграфа относно *„промяната на традиционния танц на ниво микро и макроструктури“*.

Обзорът на литературни извори, които Гаров определя като *„научни и научнопрактически“* продължава в параграф 1.2. *„Теоретични ракурси за изкуството и фолклора“*. Анализът в отделен параграф на определени научни разработки и констатации се обуславя както автора посочва: *„...се оформят два типа заглавия. Такива, които разглеждат традиционния танц, и такива, които анализират изкуството на фолклорна основа.“* Прави

впечатление точният прочит и коректен анализ на базови трудове в областта на хореографията и развитието на определени въпроси от съвременни автори в контекста на обекта и предмета на изследването, като по този начин се изпълнява задача №1 от поставените в увода на труда.

Разработката във Втора глава „Музикално-танцови произведения на основата на традиционната сватба“ представлява своеобразен преход към художественотворческата работа на докторанта. Тук Гаров прави анализ на хореографски интерпретации на сватбата близки до неговия авторски натюрел, като много точно избира за база типологизацията на Анна Илиева на сватбените обредни танци. Логично е ограничението в избора на произведения изпълнявани от професионални фолклорни ансамбли, предвид поставената цел в труда. В **параграф 2.1.** е представен анализ на *Сватбата в някои сюжетни и тематични спектакли на фолклорна основа* - „Кара Севда“, хореография Ивайло Иванов и „Хубава Яна“, хореография Даниела Дженева. Избраният подход при анализа от Георги Гаров е изцяло в подкрепа на заложеното още в увода убеждение: *„Постепенно авторската творческа намеса придобива самостоятелност и в този тип изкуство започва да доминира над използваните традиционни образци, като внася нови философски внушения и художествени решения.“* От значение за развитие на изследването е текста на стр. 32, където се предлага съпоставка на двете произведения – как сходните обредни моменти са представени от двамата автори. **Параграф 2.2.** насочва вниманието към *Тематични танци* - „На сватба“, хореография Петър Ангелов, „Хасковски сватбени игри“, хореография Кирил Дженов и „Сватбени игри“, хореография Николай Цветков. Осъщественият анализ доказва съжденията на автора, че *„Изграждането на художествения образ и неговата символика, както и на търсените внушения в хореографското изкуство, изисква като начало опознаване на традиционните танцови образци, тяхната специфика и значенията, които имат в обредността и празничното веселие.“* Същностна част за труда е текста на стр. 42. Логично втора глава завършва с анализ на произведение, в което се пресъздава *сватбата като обреден комплекс*, **параграф 2.3** – „Тракийска сватба“, хореография Маргарита Дикова. Танцово произведение, превърнало се в образец в сценичното фолклорното изкуство. Подходът при представянето, чрез разкази на участници в творческия екип и експерти в областта на танцовото изкуство е още едно доказателство за неговата значимост в утвърждаването на фолклорното изкуство в културното пространство на България.

Свидетели сме на прецизно направени анализи на горепосочените произведения. Откроява се подходът за тяхното осъществяване, който включва следните компоненти: либрето или запознаване със съдържанието

на танца - мнение на автора - научна подкрепа, чрез констатация на Анна Илиева, Райна Кацарова и др., - разбор на използвания танцов материал с препратки към фолклорните образци. Преплитането на тези компоненти прави анализите пълни и логично свързани със заложеното в изследователския проблем и авторовата теза.

Направеното в дълбочина изследване във Втора глава може да се определи като част от фундамента за претворяване на творческата мисъл на докторанта в произведенията: „Постой, почекай, сънчице“, „Родопска балада“ и „Залвера“.

В трета глава **„Творчески реализации, повлияни от традиционната обредност“** Георги Гаров представя художественотворческата част на своята дисертационна разработка. Параграф 3.1. **„Постой, почекай, сънчице“** – музика Петьо Кръстев, хореография Георги Гаров ни разкрива творческия процес при създаването на произведението. Последователно са представени развитието на идеята и заглавието, действащите лица, епохата, място на действието, либрето, тема и художествена идея, като основни за развитие на танцовото действия. В част I-ва *Приготвянето на булката за сватбения ден*, авторът не просто представя определени моменти (обличането, плетенето на косата и прибулването), а пресъздава обрата в живота на момата. Изборът на танцова лексика е изключително прецизен и въздействащ, потапящ зрителя в сакралността на обредното действие. Много ясно са оразличени ролите – булка, майка, кума, девери, възрастни жени, дружки. Използването на характерната форма на хорото от Югозападна България при изграждането на рисунька на танца съобразно действието и приложените прийоми говорят за точност и красота, дефиниращи се с майсторство. II-та част представя сватбеното шествие, момковия род и, както традицията повелява, препятствията до достигане на булката. Тук авторът по интересен начин претворява портите на момината къща, гредата в средата на двора. Краят на тази част представлява полифония от обредни действия в унисон със заложеното в сватбената традиция в този момент по вземането на булката. III-та част сватбената трапеза и сватбеното веселие е един пъстър финал с оригинално обигран реквизит и овладяна ансамблова игра, както сам авторът казва: *„Идеята в пространствените решения на тази част от произведението е творчески да се интерпретират различните елементи на макроформата на традиционното хоро.“* Изложението продължава с представянето на творческата реализация на танцовото произведение **„Родопска балада“** в параграф 3.2. – музика Петьо Кръстев, хореография Георги Гаров, сценография Мартина Иванова. Идеята произхожда от народно-поетичното творчество с главен герой безродна невеста. Тема актуална и в съвременето. Художествената идея авторът развива в три части -

„Възбиране“, „Касапите“ и „Обществото“. Трудно е да се направи анализ на произведението, което действа дълбоко психологически. Чрез прецизно обиграване и пресъздаване на различни действия (превиване на тялото, отритване, мачкане, лечителски практики...) авторът успява да накара зрителя да стане съпричастен на мъката на жената. Постигната е изключителна точност в обобщаване на образните характеристики (лечителки, обществото, касапите). Демонстрира се творческа похватност в боравене със танцовата символика (легло, яйцеклетка, врата, лабиринт...). Невиждано досега е използването на *„...пластични мотиви, които изобразяват сядане на земята, ставане, тичане. Тези движения са създадени на базата на много наблюдения на възрастни селски жени и техните естествени, телесни движения, в обикновени житейски ситуации.“* Несравнимо силна е пресъздадена мъката на невестата от биологичния недъг и от немоцта да бъде приета от обществото, чрез изразните средства на пластичните телодвижения. **„Родопска балада“** е произведението, чрез което можеш да опознаеш ранимата творческа душа на твореца Георги Гаров и стремежът му за равни права на всеки. Последното авторско произведението **„Залвера“**, параграф 3.3. е красив финал на художественотворческата част на труда. Тематичен танц изобразяващ най-силното в отношенията между двама млади мъж и жена - любовта, чрез флирта, привличането и копнежа. Добър прием е певецът да бъде в ролята на разказвач. По този начин пластичната картина и текста преливат и будят наслада в зрителя.

Като доказателство за сценичната реализация и на трите произведения са представени видео записи, програми от реализирани спектакли и проекти на сценографиите.

Няколко **обобщителни констатации** за представения дисертационен труд:

- Теорията и творчеството така се преплитат в развитието на изследването, че може да се характеризират, като научно-художественотворческа приложност при представяне на съдържанието на целият труд.
- Екипният подход при създаването на произведенията – композитор, художник, хореограф е пример и доказателство за сценичният успех на музикално-танцовата творба. Ключова е ролята на композитора Петьо Кръстев. В целият текст се прави подробен анализ и на музиката към танците. Има епизоди в танцовите постановки, където музиката има превес, моменти свързани с извеждане на сакралното.
- Откроява се дълбоко познаване на целият обреден комплекс, съпътстващи ритуали, роли и символиката на всяка вещ, което

спомага авторското преосмисляне и пресъздаване на обредните действия. Не са пропуснати и най-малките детайли с цел подсилване на функцията на всеки обреден процес.

- Наблюдава се съответстващо превъплъщаване на обредната символика в сценична, съобразно художествеността и съвременното възприятие на публиката.
- Чрез танцовата интерпретация на традиционна тематика и сюжети се достигат художествени послания актуални за съвременността. Третираните теми са вълнували обществото в неговата история и съвременност.
- Свидетели сме на произведения, които утвърждават твореца Георги Гаров и са доказателство, за неговият нестихващ стремеж за създаване на нови творчески проекти, с акцент към интерпретацията на фолклорна традиция и цел завръщане на българина към българщината.

В заключение считам, че дисертационния труд на Георги Костадинов Гаров **„Създаване на сценично изкуство на основата на традиционни сватбени обреди”** представлява един задълбочен анализ на темата и е доказателство, че сцената е проводник към живата традиция. Чрез своето творчество Гаров прави така, че границата между реалното битуване на обреда и сценичната интерпретация да се състои в малки нюанси (пространствени решения, осветление, костюм, извеждане на душевно състояние в изпълнението, овладян реквизит/обредна вещ). Това майсторство се постига чрез богата творческа фантазия провокирана от нещо познаване на първообраза. Танцовите творби предлагат нов хореографски прочит на старината с основната идея, че човешките изконни душевни терзания живеят и днес. Трудът отговаря на всички изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор” (художественотворческа докторантура).

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за разработеният дисертационен труд и предлагам на почитаемото научно жури да присъди на докторанта Георги Костадинов Гаров образователната и научна степен „доктор“, професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство”, докторска програма „Хореография”.

05.11.2024 г.

проф. д-р Мария Кърджиева